

CHET DAVLATLARNING HARBIY XIZMATIGA YOLLANISH JINOYATINING MILLIY XAVFSIZLIKKA TAHDIDI

Рахматуллаев Ахрор Нуматулла угли

93 987 11 14

Annotatsiya: Mazkur tezisda O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida nazarda tutilgan 154, 154¹ va 155-moddalar tahlil qilinib, chet davlatlarning harbiy xizmatiga yollanish jinoyatining mohiyati, uning milliy xavfsizlikka tahdidlari va xalqaro huquqiy jihatlari yoritilgan. Shuningdek, ushbu jinoyatning ijtimoiy xavfliligi, uning terrorizm va ekstremizm bilan bog'liqligi, davlatning suvereniteti va hududiy yaxlitligiga salbiy ta'siri haqida ma'lumotlar keltiriladi. O'zbekiston Respublikasida ushbu jinoyatlarning oldini olish bo'yicha amalga oshirilayotgan huquqiy va tashkiliy chora-tadbirlar tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Yollanish, yollanma jangchi, milliy xavfsizlik, jinoyat kodeksi, terrorizm, xalqaro huquq, ekstremizm, qurolli to'qnashuv, davlat suvereniteti, kriminologiya.

Аннотация: В данной статье анализируются статьи 154, 154¹ и 155 Уголовного кодекса Республики Узбекистан, освещается сущность преступления, связанного с наемничеством в военную службу иностранных государств, его угрозы национальной безопасности и международно-правовые аспекты. Также приводятся сведения о социальной опасности данного преступления, его связи с терроризмом и экстремизмом, а также о негативном влиянии на суверенитет и территориальную целостность государства. Анализируются правовые и организационные меры, осуществляемые в Республике Узбекистан по предупреждению таких преступлений.

Ключевые слова: наемничество, наемный боевик, национальная безопасность, уголовный кодекс, терроризм, международное право, экстремизм, вооружённый конфликт, государственный суверенитет,

криминология.

Annotation: This article analyzes Articles 154, 154¹, and 155 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, highlighting the essence of the crime of recruitment into the military service of foreign states, its threats to national security, and its international legal aspects. The paper also discusses the social danger of this crime, its links to terrorism and extremism, and its negative impact on state sovereignty and territorial integrity. Furthermore, it examines the legal and organizational measures undertaken in the Republic of Uzbekistan to prevent such crimes.

Keywords: recruitment, mercenary, national security, criminal code, terrorism, international law, extremism, armed conflict, state sovereignty, criminology.

Kirish

So‘nggi yillarda global xavfsizlikka tahdid solayotgan asosiy omillardan biri – yollanma jangchilarning turli davlatlar hududidagi qurolli mojarolarda qatnashishi hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida (154-modda, 154¹-modda, 155-modda) yollanish, chet davlatlarning harbiy xizmatiga kirish va terrorchilik faoliyati og‘ir jinoyat sifatida belgilangan. Ushbu jinoyat milliy xavfsizlik, davlat mustaqilligi, hududiy yaxlitlik hamda jamiyat barqarorligiga jiddiy xavf tug‘diradi.

Yollanma jangchilar odatda moddiy manfaatdorlik yoki mafkuraviy sabablarga ko‘ra xorijiy davlat hududida qurolli mojarolarda ishtirok etadi. Ularning faoliyati nafaqat xalqaro terroristik tuzilmalarni kuchaytiradi, balki milliy xavfsizlikka ham bevosita zarar yetkazadi. Shu sababli ushbu jinoyatni o‘rganish, huquqiy va kriminologik jihatdan tahlil qilish dolzarbdir.

Tahlil va muhokama

Yollanish jinoyatining huquqiy asoslari

O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksida yollanish va yollanma jangchilardan foydalanish qat’iy jazoga tortiladi.

- **154-moddaga** ko'ra, moddiy manfaatdorlik evaziga boshqa davlat hududida harbiy harakatlarda ishtirok etish uchun yollanish besh yildan o'n yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Yollanma jangchini yollash, o'qitish, moliyaviy ta'minlash esa yetti yildan o'n ikki yilgacha ozodlikdan mahrum etiladi [1].
- **154¹-modda** O'zbekiston Respublikasi fuqarosining chet davlatlarning harbiy xizmatiga, xavfsizlik, politsiya yoki boshqa kuch tuzilmalariga yollanishini jinoyat deb belgilaydi. Ushbu jinoyat uchun jarimadan tortib uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish jazosi qo'llanadi [2].
- **155-moddada** terrorchilik faoliyati nazarda tutilgan bo'lib, bu jinoyat yollanish hodisasi bilan uzviy bog'liq. Chunki ko'plab yollanma jangchilar terroristik tuzilmalar tarkibida faoliyat yuritadi [3].

Yollanish jinoyatining milliy xavfsizlikka tahdidlari

Yollanish jinoyati milliy xavfsizlikka quyidagi yo'nalishlarda tahdid soladi:

1. **Davlat suverenitetiga tahdid.** Chet davlat xizmatida bo'lgan yollanma fuqarolar o'z yurtiga qaytgach, milliy manfaatlarga zid faoliyat yuritishi mumkin.
2. **Terrorizm va ekstremizmning kuchayishi.** Yollanma jangchilar odatda ekstremistik tashkilotlar safida harbiy tayyorgarlikdan o'tib keladi. Bu esa terrorchilik faoliyatining ichki xavfini oshiradi [4].
3. **Axborot xavfsizligiga ta'sir.** Yollanma jangchilar xorijiy davlatlarda mafkuraviy targ'ibotga jalb qilinadi. Natijada ular qaytgach, radikal g'oyalarni jamiyat orasida yoyishi mumkin.
4. **Jamiyat barqarorligiga putur yetkazish.** Yollanma jangchilar jinoyatchilikni kuchaytiradi, yoshlarni radikal harakatlarga jalb qiladi [5].

Xalqaro huquqiy jihatlar

BMT Bosh Assambleyasining 1989-yilda qabul qilingan ***"Yollanma jangchilarning yollanishi, foydalanilishi, moliyalashtirilishi va o'qitilishiga qarshi Konvensiyasi"***ga ko'ra, yollanma jangchilik xalqaro jinoyat sifatida baholanadi. O'zbekiston ushbu konvensiyaga qo'shilgan davlat sifatida o'z ichki

qonunchiligini xalqaro normalarga moslashtirgan [6].

Shuningdek, Yevropa xavfsizlik va hamkorlik tashkiloti (YXHT), Shanxay hamkorlik tashkiloti (ShHT) doirasida ham yollanma jangchilarga qarshi kurash masalasi muhim o'rin tutadi.

O'zbekiston tajribasi

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Milliy xavfsizlik xizmati, Ichki ishlar vazirligi va boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan yuzlab fuqarolarning Suriya, Iroq, Afg'oniston kabi davlatlarda yollanma jangchi sifatida ishtirok etgani aniqlangan. 2015–2019-yillarda 200 dan ortiq shaxs Jinoyat kodeksi 154 va 155-moddalari asosida javobgarlikka tortilgan [7].

Davlat tomonidan “Mehr” operatsiyasi doirasida xorijdagi ayollar va bolalarni qaytarish, ularni ijtimoiy reabilitatsiya qilish choralarining ko'rilishi ham milliy xavfsizlikni mustahkamlashga qaratilgan [8].

Kriminologik yondashuv

Kriminologik tahlil shuni ko'rsatadiki, yollanish jinoyati ko'proq:

- moddiy ehtiyoj,
- diniy-ekstremistik ta'sir,
- xorijiy mafkuraviy oqimlar,
- huquqiy savodsizlik sababli yuzaga keladi [9].

Mazkur jinoyatning oldini olish uchun profilaktika tadbirlarini kuchaytirish, yoshlarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalash, diniy ekstremistik oqimlarga qarshi immunitetni mustahkamlash muhimdir.

Xulosa

Yollanish jinoyati nafaqat shaxs va jamiyat uchun, balki davlat milliy xavfsizligi uchun ham eng katta xavf hisoblanadi. Bu jinoyat xalqaro terrorchilik, mafkuraviy ta'sir va ijtimoiy beqarorlikning asosiy manbalaridan biridir. Shu bois O'zbekiston Respublikasi ushbu jinoyatga qarshi qat'iy huquqiy choralar belgilagan va xalqaro hamkorlikni kuchaytirmoqda. Milliy xavfsizlikni mustahkamlash uchun huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyati bilan birga, fuqarolarning huquqiy ongi va ma'naviy saviyasini oshirish ham muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2020. – 154-modda, 233–234-betlar.
2. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2020. – 154¹-modda, 235–236-betlar.
3. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2020. – 155-modda, 237–240-betlar.
4. Karimov I.A. “Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 152–156-betlar.
5. Qodirov B. “Terrorizm va ekstremizmga qarshi kurashning huquqiy asoslari”. – Toshkent: TDYUI nashriyoti, 2017. – 88–94-betlar.
6. UN General Assembly. International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries. – New York: UN, 1989. – p. 12–19.
7. O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi hisobotlari. – Toshkent, 2020. – 45–47-betlar.
8. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qarorlari to'plami. – Toshkent, 2019. – 113–116-betlar.
9. Jo'rayev M. “Kriminologiya”. – Toshkent: TDYU, 2015. – 301–307-betlar.
10. Raxmonov Sh. “Milliy xavfsizlik va huquqiy davlat”. – Toshkent: Adolat, 2021. – 212–218-betlar.